

ALEKSANDER PRZYSIECKI, PIOTR GOSIENIECKI, JERZY KALINOWSKI

FUNKCJONOWANIE IZBY WYTRZEŻWIENÍ W POZNANIU ORAZ CHARAKTERYSTYKA OSÓB W NIEJ ZATRZYMANÝCH

I

Zasady powoływania, organizację i działalność izb wytrzeźwień regulują w chwili obecnej trzy zasadnicze akty prawne:

- 1) Ustawa z dnia 10 XII 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu¹,
- 2) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 III 1961 r. w sprawie izb wytrzeźwień²,
- 3) Zarządzenie nr 180 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 III 1962 r. w sprawie regulaminu izb wytrzeźwień (L. dz. AB — 1591/110/62 wraz z załącznikami)³.

Zgodnie z treścią obowiązujących przepisów izby wytrzeźwień są instytucjami powołanymi do ochrony porządku przed osobami będącymi w stanie nietrzeźwości oraz do równoczesnego zapewnienia tym osobom bezpośredniej opieki, a w miarę potrzeby — pomocy lekarskiej. Do zadań izby należy w szczególności: 1) izolowanie osób nietrzeźwych do czasu ich wytrzeźwienia, 2) udzielenie osobom przyjętym do izby świadczeń higieniczno-sanitarnych, 3) udzielanie osobom nietrzeźwym doprowadzonym do izby pierwszej pomocy w nagłych wypadkach, 4) uświadamianie osób doprowadzonych do izby o szkodliwości nadużywania napojów alkoholowych, 5) nakłanianie nałogowych alkoholików do prowadzenia leczenia odwykowego.

W celu realizacji tych podstawowych zadań izby wytrzeźwień prowadzą również działalność zewnętrzną, polegającą (§ 3 Rozporządzenia) na współdziałaniu z właściwymi terenowo komisjami społeczno-lekarskimi, poradniami zdrowia psychicznego, poradniami przeciwalkoholowymi, społecznymi komitetami przeciwalkoholowymi oraz innymi instytucja-

¹ Dz. U. nr 69, poz. 434 z 1959 r., zmiany Dz. U. nr 13, poz. 95 z 1969 r., Dz. U. nr 12, poz. 115 z 1971 r.

² Dz. U. nr 21, poz. 104 z 1961 r., zmiany Dz. U. nr 52, poz. 256 z 1962 r. oraz Dz. U. nr 9, poz. 67 z 1973 r.

³ Dz. Urz. Min. Spraw Wewn. nr 21, poz. 55 z 1962 r.

mi i organizacjami społecznymi mającymi na celu zwalczanie alkoholizmu i jego skutków, jak również moralnego zaniedbania i przestępczości wśród nieletnich. Realizacji szerzej rozumianych założeń polityki społecznej w zakresie zwalczania alkoholizmu służy także obowiązek zawiadamiania przez izbę odpowiednich instytucji i osób o fakcie przebywania w niej niektórych spośród doprowadzonych i zatrzymanych pacjentów. Szczegółowo zagadnienie to reguluje § 21 pkt 1 Rozporządzenia, zgodnie z którym o każdym przypadku przebywania w izbie: 1) nieletnich, 2) osób zamieszkałych poza miastem będącym siedzibą izby, 3) osób, których stan nietrzeźwości z uwagi na wykonywane czynności zawodowe może narazić na niebezpieczeństwo życie lub zdrowie ludzkie albo mienie w znaczniejszych rozmiarach izba powinna zawiadomić kierownictwo zakładu pracy, w którym osoba doprowadzona pracuje, właściwy — w wypadku osób niepracujących najemnie — komitet blokowy, kierownictwo szkoły (uczelni) albo rodziców lub opiekunów, jeżeli osoba doprowadzona jest nieletnia. W stosunku do innych pacjentów izba zawiadamia właściwe instytucje w przypadku wielokrotnych pobyków w izbie, przy czym obowiązek ten obejmuje, poza wymienionymi wyżej instytucjami w pewnych określonych sytuacjach, również komisje społeczno-lekarskie do spraw przymusowego leczenia alkoholiczków.

Podstawą umieszczenia w izbie jest spełnienie co najmniej jednego z dwóch warunków:

1) dana osoba w stanie nietrzeźwości⁴ zachowaniem swoim zakłóciła spokój lub porządek publiczny, albo dała inny powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub zakładzie pracy,

2) znajdowała się w miejscu publicznym w stanie nietrzeźwości zagrażającym jej zdrowiu lub narażającym ją na inne niebezpieczeństwo. Osoby doprowadzone do izby przebywają w niej do wytrzeźwienia, a w każdym razie zwolnienie z izby nie może nastąpić wcześniej niż po ośmiu godzinach pobytu, a nie później niż po dwudziestu czterech godzinach.

Na podstawie art. 21 § 1 Ustawy o zwalczaniu alkoholizmu, izby wytrzeźwień powołane zostały przez rady narodowe miast liczących ponad 100 tys. mieszkańców. Jednocześnie Ustawa upoważniła wojewódzkie rady narodowe do rozciągnięcia obowiązku organizowania i prowadzenia izb na inne miasta, przy czym zagadnienie to zostało skonkretyzowane w Uchwale nr 117 Rady Ministrów z dnia 5 V 1972 r. w sprawie zaostrzenia walki z pijaństwem i alkoholizmem⁵. W Uchwale tej zobowiązano urzędy wojewódzkie do uruchomienia sukcesywnie w terminie

⁴ § 20 Regulaminu izb wytrzeźwień określa stan nietrzeźwości jako taki stan organizmu człowieka, w którym normalne jego funkcje psychiczne i fizyczne w wyniku spożycia alkoholu ulegają zakłóceniu w stopniu oczywiście dostrzegalnym dla otoczenia.

⁵ MP nr 30, poz. 163 z 1972 r.

do 31 XII 1976 r. czterdziestu izb wytrzeźwień w miejscowościach o wysokim spożyciu napojów alkoholowych, wytypowanych w uzgodnieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych. Wydaje się, że obowiązkiem utworzenia izb wytrzeźwień należałoby objąć wszystkie miasta wojewódzkie, inne miasta powyżej 50 tys. mieszkańców oraz sezonowo miejscowości wypoczynkowe.

Bezpośredni nadzór nad działalnością izb wytrzeźwień sprawują wydziały spraw wewnętrznych oraz wydziały zdrowia właściwych terenowo organów administracji państwowej (§ 22 Rozporządzenia). Nadzór ten obejmuje w szczególności: 1) zasadność zatrzymywania osób nietrzeźwych w izbie, 2) organizację i wyposażenie izby, 3) należyte wykonywanie obowiązków przez pracowników izby, 4) gospodarkę finansową izby, 5) wykorzystanie środków transportowych i łączności, 6) współpracę z właściwymi organami państwowymi i społecznymi, 7) prawidłowość prowadzonej dokumentacji.

Jak wynika z dokonanego wyżej przeglądu niektórych ważniejszych przepisów aktów prawnych regulujących działalność izb wytrzeźwień, postawiono przed nimi wiele zadań o różnorodnym charakterze, od ściśle leczniczych poprzez izolacyjne do nawet represyjnych (tak bowiem traktuje się niekiedy sam fakt zatrzymania w izbie, a także stosunkowo wysokie opłaty za przebywanie w niej). Tym niemniej, naszym zdaniem, izbę wytrzeźwień jako funkcjonalną całość należy zdecydowanie uznawać za instytucję o charakterze leczniczym, a nie izolacyjno-represyjnym. Dlatego w pełni podzielamy pogląd A. Gubińskiego, że osoby kierowane do izby wytrzeźwień, znajdujące się najczęściej w stanie upojenia alkoholowego powinny być traktowane tak jak chorzy przebywający w zakładach służby zdrowia, a zasady postępowania z takimi osobami powinny być zbliżone do stosunku personelu do osób umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych⁶. W ramach rozważania tego zagadnienia należy wskazać na istniejącą potrzebę powołania w skład personelu izby, oprócz wymienionych w § 35 Rozporządzenia w sprawie regulaminu izb wytrzeźwień, również psychologa.

II

W województwie poznańskim w 1977 r. wydano na zakup napojów alkoholowych 3,1 mld. zł (w Polsce 140 mld. zł), czyli o około dwa razy więcej niż w 1970 r. i około cztery razy więcej niż w 1963 r. Szacuje się, że w przeliczeniu na stuprocentowy alkohol statystyczny mieszkaniec województwa poznańskiego skonsumował w 1977 r. — 6,6 l (średnia krajowa wynosi 8,2 l). W 1977 r. zatrzymano w izbach wytrzeźwień

⁶ A. Gubiński, *Odpowiedzialność karna pracowników izb wytrzeźwień*, Warszawa 1964, s. 47.

w Polsce ogółem 331 227 osób, dla porównania w 1970 r. — 214 127. W latach 1970 - 1977 nastąpił więc wzrost zatrzymań o 54,6%.

Poznańska izba wytrzeźwień została utworzona 1 II 1957 r. uchwałą Prezydium Rady Narodowej miasta Poznania. Do 13 VI 1975 r. mieściła się w gmachu Komendy Dzielnicowej MO Poznań — Stare Miasto. W tym okresie warunki funkcjonowania izby, z uwagi na szczupłość pomieszczeń — izba posiadała od 31 do 39 łóżek — były wyjątkowo trud-

Tabela 1

Lata	Liczba zatrzymanych	
	ogółem	odsetek w stosunku do 1963 r.
1963	4 535	100,0%
1968	5 956	131,1%
1970	7 333	161,7%
1975	8 595	189,5%
1977	11 071	244,1%

ne. Od czerwca 1975 r. Izba Wyrzeźwień w Poznaniu działa w zaadaptowanym budynku przy ul. Podolańskiej. Warunki funkcjonowania izby są tam lepsze niż poprzednio, chociażby z uwagi na większą liczbę pomieszczeń (51 łóżek), aczkolwiek nadal trudno uznać je za odpowiednie. W latach 1963-1977, a więc w okresie piętnastoletnim, Izba Wyrzeźwień w Poznaniu przyjęła ogółem 105 611 pacjentów⁷.

Rozkład zatrzymań w niektórych latach badanego okresu ilustruje tabela 1. Jak wynika z przedstawionych danych, w okresie ostatnich 15 lat następował stały wzrost liczby zatrzymanych w izbie, osiągając w 1977 r. wielkość niemal 2,5-krotnie większą aniżeli w 1963 r., przy czym zwiększenie liczby pacjentów było znacznie szybsze od przyrostu ludności. Za szczególnie zastanawiający należy uznać sześciokrotny wzrost liczby pacjentów kobiet (w 1963 r. — 69, w 1977 r. — 424) i prawie trzykrotny — niepełnoletnich (w 1963 r. — 62, w 1977 r. — 177). Świadczy to o rozszerzającej się skłonności do intoksykacji alkoholowej w grupach ludności, które poprzednio wykazywały niejako z natury brak podatności w tym zakresie.

W okresie piętnastoletnim izba wytrzeźwień przyjęła 29 421 pacjentów zamiejscowych (tj. 27,8% ogółu zatrzymanych), przy czym odsetek osób spoza Poznania utrzymywał się mniej więcej na tym samym poziomie. Ze 105 611 pacjentów, których doprowadzono do izby w latach 1963-1977 przebywało w niej: po raz pierwszy — 45 917 (43,5%), po raz drugi — 16 484 (15,6%), więcej niż dwa razy — 43 210 (40,9%).

⁷ Przedstawione dane statystyczne dotyczące Izby Wyrzeźwień w Poznaniu pochodzą z materiałów Wydziału Spraw Wewnętrznych Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

Udział pacjentów tak zwanych wielokrotnych (dwa i więcej razy) uznać należy za bardzo wysoki, zwłaszcza jeżeli wziąć pod uwagę, że odsetek ten wynoszący w 1963 r. 32%, od 1966 r. przewyższa 50%, osiągając między innymi w latach: 1975 — 62% ogółu przyjętych, 1976 — 61,4%, 1977 — 58%. Szczególnego podkreślenia wymaga fakt ponad ośmiokrotnego zwiększenia się w 1977 r. (4687) w stosunku do 1963 r. (573) liczby osób, które przebywały w izbie więcej niż dwa razy..

Tabela 2

Wiek	Liczba zatrzymanych	
	ogółem	%
Poniżej 18 lat	1 347	1,28
19 - 29	33 288	31,51
30 - 49	56 658	53,65
50 i więcej	14 318	13,56
Ogółem	105 611	100,00%

Tabela 3

Kategorie społeczno-zawodowe	Liczba zatrzymanych	
	ogółem	%
Wykonujący zawody związane z powszechnym bezpieczeństwem (kierowcy, maszyniści, motorniczy)	7 197	6,8
Pracownicy umysłowi	10 001	9,4
Inni pracownicy fizyczni	60 698	57,5
Tzw. wolne zawody i inteligencja twórcza	2 699	2,6
Studenci	864	0,8
Bez zatrudnienia	22 863	12,6
Uczniowie	1 347	1,3
Ogółem	105 611	100,0

Podział pacjentów według wieku w okresie od 1963 do 1977 r. ilustruje tabela 2. Przedstawione proporcje utrzymywały się w poszczególnych latach na poziomie średniej z okresu omawianych piętnastu lat, z tym że w ostatnich pięciu latach wzrósł udział pacjentów do 18 roku życia (w 1977 r. — 1,62%) oraz zatrzymanych między 30 i 50 rokiem życia (w 1977 r. — 55,66%). Stosunkowo niski jest poza tym udział pacjentów w wieku powyżej 50 lat.

Struktura społeczno-zawodowa osób doprowadzonych do Izby Wyrzeźwień w Poznaniu w latach 1963 - 1977 została przedstawiona w tabeli 3. Niepokojącym zjawiskiem jest stosunkowo wysoki odsetek wśród ogółu zatrzymanych w izbie osób wykonujących zawody takie, jak: kierowca, maszynista, motorniczy, wymagające szczególnych właściwości

psychofizycznych, a zwłaszcza bezwzględnej trzeźwości. Jest to zjawisko tym bardziej groźne, że udział przedstawicieli tego typu zawodów zwiększył się w badanym piętnastoleciu prawie dwukrotnie. Wysoki jest również procent wśród pacjentów osób niepracujących, aczkolwiek wykazuje on dość poważny względny spadek z 26,3% w 1963 r. do 15,8% w 1977 r. Może to świadczyć o tym, że alkoholizm wyszedł poza „tradycyjne” środowisko, to jest margines społeczny i cechuje w większym stopniu wszystkie kategorie społeczno-zawodowe.

Ze 105 611 pacjentów izby w latach 1963-1977 przeszło połowa (61 485 osób — 59%) pozostawała w związku małżeńskim. Spośród pozostałych większość to osoby, które nie zawarły związku małżeńskiego — 33,4% ogółu zatrzymanych, natomiast osoby rozwiedzione i owdowiałe tworzyły grupę stanowiącą 8,6%.

Izba Wyrzeźwień w Poznaniu w omawianym okresie — na podstawie § 3 i § 21 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 III 1962 r. — stosowała wobec pacjentów środki wychowawcze polegające przede wszystkim na sygnalizacji instytucji lub środowisk, z którymi pacjenci byli związani, a w przypadkach pobytów wielokrotnych występowała z wnioskami do komisji społeczno-lekarskich. Dane liczbowe obejmujące lata 1963 - 1977 zawarte są w tabeli 4.

Tabela 4

Zawiadomione instytucje lub osoby	Liczba zatrzymanych
Zakład pracy lub związki zawodowe	29 916
Szkoły wyższe i uczelnie	365
Rodzice lub opiekunowie	1 187
Samorząd mieszkańców	12 317
Komisje społeczno-lekarskie	15 985
Ogółem	59 770

Wyjaśnić należy, że w stosunku do niektórych uporczywych pacjentów wysyłano zawiadomienia do kilku instytucji jednocześnie (np. do zakładu pracy i komisji społeczno-lekarskiej). Wydaje się, że uznając za bardzo potrzebną instytucję sygnalizacji, należałoby zastanowić się nad sensem zawiadamiania o pobycie w izbie samorządu mieszkańców, z drugiej zaś strony — ocenić reakcje konkretnych zawiadamianych instytucji.

Problemem, na który należy zwrócić szczególną uwagę, są przypadki odmowy przyjęcia do izby osób tam doprowadzonych. W sumie w latach 1963-1977 zanotowano 8200 takich przypadków, z tego w 1977 r. aż 1135, co stanowi prawie sześciokrotny wzrost w stosunku do 1963 r. (197 takich osób). Zdecydowanie dominującym powodem nieprzyjęcia do izby wyrzeźwień był brak podstaw — 7843 przypadki, dalej w 301

wypadkach zaistniała potrzeba natychmiastowego skierowania do szpitala, a w 56 nie przyjęto z powodu braku miejsca. Na tak wysoką liczbę osób nie przyjętych do izby z powodu braku podstaw spojrzeć należy z dwóch punktów widzenia. Z jednej strony świadczy to o właściwym, zgodnym z § 22 regulaminu izb wyrzeźwień, postępowaniu przy badaniu lekarskim i zatrzymywaniu w izbie, w szczególności w ciągu ostatnich lat. Z drugiej jednak strony zastanawiać musi fakt doprowadzania przez MO do izby tak poważnej liczby osób, w stosunku do których stwierdzono brak podstaw do ich przyjęcia. Omawiane zagadnienie, przede wszystkim zaś kwestia konieczności bezwzględnie zgodnego z przepisami postępowania przy przyjmowaniu pacjentów do izby, jest sprawą pierwszorzędnej wagi. Pamiętać bowiem należy, że zatrzymanie w izbie jest formą czasowego pozbawienia wolności i jako takie podlegać powinno szczególnym rygorom.

III

W związku z problematyką funkcjonowania izb wyrzeźwień, w szczególności zaś z charakterystyką osób w nich zatrzymywanych przeprowadzono badania nad przestępczością osób dorosłych, które przebywały w Izbie Wyrzeźwień w Poznaniu w 1977 r. oraz małoletnich zatrzymanych w izbie w latach 1970- 1975. U podstaw podjęcia tego typu — kryminologicznych sensu stricto — badań leżało dążenie do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy pobyt w izbie wyrzeźwień, szczególnie niejednokrotny, będący niewątpliwie przejawem pewnych zachowań dewiacyjnych, może świadczyć o postępującym procesie nieprzystosowania społecznego jednostki, którego najbardziej jaskrawym i jednocześnie wymiernym rezultatem jest fakt popełnienia przestępstwa. Pamiętając o tym, że ewentualnie stwierdzone związki mają charakter formalny, a nie przyczynowy, potwierdzenie hipotezy o wyższej od przeciętnej krajowej przestępczości zatrzymywanych w izbach wyrzeźwień upoważniałoby do sformułowania postulatu o konieczności objęcia skuteczniejszym oddziaływaniem prewencyjnym osób przebywających w izbach, zwłaszcza wielokrotnie, oraz małoletnich i młodych — poprzednio nie karanych.

Z badań o zbliżonym charakterze przeprowadzonych w Polsce wymienić należy badania S. Batawii⁸, których celem było między innymi stwierdzenie, na podstawie danych uzyskanych w warszawskiej izbie wyrzeźwień w latach 1965-1970, w jakich proporcjach występują wśród osób niejednokrotnie przebywających w izbie wyrzeźwień karani i nie karani sądownie oraz za jakie przestępstwa skazywane są głównie

⁸ S. Batawia, *Osoby niejednokrotnie przebywające w izbie wyrzeźwień*, w: *Archiwum Kryminologii*, t. VI, Warszawa 1974, s. 70 - 123.

Tabela 5

Wiek	Liczba zatrzymanych		Karani		Nie karani	
	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%
18 - 29	74	37,0	21	32,8	53	39,0
30 - 39	44	22,0	18	28,1	26	19,1
40 - 49	50	25,0	16	25,0	34	25,0
50 i więcej	32	16,0	9	14,1	23	16,9
Ogółem	200	100,0	64	100,0	136	100,0

Tabela 6

Liczba pobytów w izbie	Liczba zatrzymanych		Karani		Nie karani	
	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%
1 raz	90	45,0	23	35,9	67	49,3
2 razy	26	13,0	8	12,5	18	13,2
3 i więcej razy	84	42,0	33	51,6	51	37,5
Ogółem	200	100,0	64	100,0	136	100,0

te osoby, od jakiego wieku datują się u nich skazania i jak licznie reprezentowani są recydywiści.

Badania podjęte przez autorów niniejszego opracowania objęły dwie grupy przypadków: po pierwsze dorosłych, to jest osoby, które w chwili doprowadzenia do izby miały ukończone 18 lat, a zatrzymywanych w 1977 r.; po drugie małoletnich, to jest tych, którzy w chwili doprowadzenia do izby nie ukończyli 18 roku życia, a którzy przebywali w poznańskiej izbie w latach 1970 - 1975.

W przypadku pierwszej grupy spośród ogółu 11 071 pacjentów⁹ wylosowano próbę obejmującą 200 osób, na której przeprowadzono badania uwzględniające jako podstawowe kryterium fakt karalności lub niekaralności. Wśród wszystkich badanych było 10 kobiet (5%) i 190 mężczyzn. W badanej próbie znajdowały się 64 osoby karane (32%), dane o karalności uzyskano w Centralnym Rejestrze Skazanych Ministerstwa Sprawiedliwości w listopadzie 1978 r. Jest to współczynnik niezwykle wysoki, potwierdzający raz jeszcze istnienie związków między nadużywaniem alkoholu a przestępczością. Wiek osób badanych zatrzymanych w izbie pokazuje tabela 5.

Analiza danych z tabeli wykazuje: 1) wysoki udział osób w wieku od 18 do 29 lat wśród ogółu zatrzymanych (37%), 2) występowanie sta-

⁹ W rzeczywistości liczba zatrzymanych była znacznie niższa, ponieważ liczba 11 071 obejmuje również drugie i dalsze zatrzymania tych samych osób w 1977 r.

tystycznie istotnej różnicy (na poziomie $p=0,05$) liczebności w poszczególnych grupach wieku wśród karanych i nie karanych, ujawniającej się zwłaszcza w przedziale 30 - 39 lat wyższym udziałem osób karanych, 3) stosunkowo niski udział pacjentów w wieku 50 i więcej lat.

Przechodząc do omówienia danych dotyczących liczby pobytów poszczególnych badanych w izbie z uwzględnieniem ich karalności (tab. 6) stwierdzić można, że: 1) ponad połowa (55%) przebywała w izbie co najmniej dwa razy, przy czym wśród karanych odsetek osób niejednokrotnie przebywających w izbie wynosił 64%, wśród nie karanych — 50% (różnica ta nie jest istotna statystycznie na poziomie $p=0,05$), 2) wyższy jest udział w grupie karanych osób trzy i więcej razy zatrzymanych w izbie (51,6% wśród karanych i 37,5% nie karanych).

Interesujących obserwacji dostarcza dokładniejsza analiza procentowych danych dotyczących zatrzymań w poszczególnych kategoriach wiekowych (tab. 7). Tabela ta potwierdza oczekiwaną prawidłowość. Wśród osób doprowadzonych do izby 1 raz i 2 - 5 razy dominująca jest grupa pomiędzy 18 a 29 rokiem życia. Najwyższy odsetek zatrzymanych od 6 do 10 razy występuje w przedziale wiekowym 40-49 lat. Jednocześnie stwierdzić należy, że wśród badanych powyżej 40 lat jest aż 10% takich pacjentów, którzy przebywali w izbie 11 i więcej razy. W wylosowanej grupie było kilka osób, które doprowadzono do izby po kilkadziesiąt razy (jeden z pacjentów znalazł się w niej 181 razy).

Wśród 64 osób karanych skazanych 1 raz było 30, a 2 lub więcej razy 34 osoby, czyli ponad 50%. Do zdecydowanie najczęściej popełnianych należały przestępstwa przeciwko mieniu (około 60%), czynne napadci i znieważenie funkcjonariuszy publicznych.

Przechodząc do omówienia problemu przestępczości małoletnich zatrzymanych w Izbie Wytrzeźwień w Poznaniu w latach 1970 - 1975¹⁰ należy wyjaśnić, że uzyskane w Centralnym Rejestrze Skazanych Ministerstwa Sprawiedliwości dane dotyczące karalności badanej grupy (486 osób) objęły poza okresem wymienionych sześciu lat także pierwsze półrocze 1976 r. Informacje z Centralnego Rejestru Skazanych dotyczyły popełnionych przez badanych przestępstw niezależnie od tego, czy popełnione one zostały w okresie nieletniości, czy też po osiągnięciu wieku odpowiedzialności karnej. Przyjęcie takiego założenia spowodowało wystąpienie różnic w nasileniu skazań badanych, jako że w odniesieniu do części z nich pomiędzy zatrzymaniem w izbie, a wysłaniem zapytania o karalności minęło na przykład 5 lat, u innych zaledwie rok lub dwa, co w konsekwencji wykluczyło możliwość porównywania danych z poszczególnych lat badanego okresu.

¹⁰ Szersze dane na ten temat zawarte są w artykule P. Gosieniecki, J. Kalinowski, A. Ratajczak, *Charakterystyka małoletnich zatrzymanych w poznańskiej izbie wytrzeźwień w latach 1970 - 1975*, w: *Problemy Kryminologiczne Wielkopolski*, nr 2, Poznań 1977, s. 217 - 225.

Tabela 7

Wiek	Liczba pacjentów (200 przypadków)				
	1	2 - 5	6 - 10	11 i więcej	ogółem
18 - 29	19,5%	15,5%	1,5%	0,5%	37,0%
30 - 39	11,5%	5,5%	4,0%	1,0%	22,0%
40 - 49	7,5%	8,0%	4,5%	5,0%	25,0%
50 i więcej	6,5%	3,5%	1,0%	5,0%	16,0%
Ogółem	45,0%	32,5%	11,0%	11,5%	100,0%

Tabela 8

Rok	Liczba małoletnich zatrzymanych w izbie ¹¹	W tym karanych (jako dorośli i nieletni)	
		liczba	%
1970	75	25	33,3
1971	90	29	32,2
1972	81	25	30,8
1973	83	15	18,0
1974	90	23	25,5
1975	67	6	8,9

Tabela 9

Rok	Liczba małoletnich zatrzymanych w izbie	Skazani po zatrzymaniu w izbie	
		liczba	%
1970	75	21	28,0
1971	90	26	28,8
1972	81	22	27,1
1973	83	14	16,8
1974	90	18	20,0
1975	67	4	5,9

Z zaprezentowanych danych wynika wyraźnie, że bardzo wielu spośród zatrzymanych w izbie małoletnich dopuściło się popełnienia przestępstw. Najwyższy odesetek skazań zanotowano w 1970 r.; średnia za okres 1970 -1975 wyniosła 25,3%. Stwierdzono, że u większości osób karanych z badanej grupy zatrzymanie w izbie wytrzeźwień poprzedzało skazanie za przestępstwo (pierwsze przestępstwo w przypadku recydywistów).

¹¹ Tabela zawiera liczbę zatrzymanych w izbie małoletnich, a nie liczbę zatrzymań w poszczególnych latach, których było więcej, o ile ta sama osoba przebywała w tym samym roku w izbie wytrzeźwień więcej niż jeden raz.

Mając na uwadze — co wskazuje tabela — że średnio 20% zatrzymanych w izbie małoletnich popełniło później, to jest po pobycie w izbie, przestępstwa, stwierdzić można bezspornie, że fakt zatrzymania w izbie wytrzeźwień jest istotnym sygnałem procesu wykołajenia społecznego małoletnich. Dowodzi to błędności niektórych opinii, jakoby znalezienie się małoletniego w izbie miało charakter przypadkowy, było wynikiem niewłaściwej oceny swoich możliwości w pierwszym kontakcie z alkoholem itp. Przedstawione dane wyraźnie wskazują na istniejącą potrzebę objęcia wszystkich zatrzymanych w izbach małoletnich kontrolą i oddziaływaniami wychowawczymi w znacznie szerszym zakresie aniżeli ma to miejsce obecnie.

W uzupełnieniu prezentowanych danych należy dodać, że wśród popełnionych przez badanych przestępstw dominowały czyny z art. 203 k.k. (21,8%), z art. 208 k.k. (17,5%), z art. 156 k.k. (17,0%), a prawie 20% czynów miało charakter chuligański.

WNIOSKI I POSTULATY

Realizowana wobec alkoholizmu i pijaństwa polityka, a także przeprowadzona analiza działalności Izby Wytrzeźwień w Poznaniu nasuwają wiele ogólnych refleksji dotyczących zasad powoływania, charakteru i funkcjonowania izb wytrzeźwień.

1) Obowiązkiem utworzenia izb wytrzeźwień należy objąć wszystkie miasta wojewódzkie, inne miasta powyżej 50 tys. mieszkańców oraz sezonowo miejscowości wypoczynkowe.

2) Izbę wytrzeźwień jako funkcjonalną całość należy traktować jako instytucję o charakterze leczniczym, a nie izolacyjno-represyjnym. Osoby przebywające w izbie powinny być traktowane tak jak chorzy przebywający w zakładach służby zdrowia, a zasady postępowania z takimi osobami powinny być zbliżone do stosunku personelu do chorych umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych.

3) W skład personelu izby oprócz osób wymienionych w regulaminie izby wytrzeźwień wchodzić powinien również psycholog.

4) Liczba osób zatrzymywanych w izbach systematycznie wzrasta, szczególnie niepokojący jest wysoki udział i szybki względny i bezwzględny przyrost liczby pacjentów wielokrotnych.

5) Biorąc pod uwagę fakt, że zatrzymanie w izbie jest formą czasowego pozbawienia wolności i jako takie podlegać powinno szczególnym rygorom, za konieczne uznać 'należy bezwzględnie zgodne z przepisami postępowanie przy przyjmowaniu pacjentów do izby.

6) Bardzo wysoki jest udział osób karanych pośród wszystkich zatrzymanych w izbach, co bezspornie potwierdza istnienie (przynajmniej formalnych) związków pomiędzy nadużywaniem alkoholu a przestępczością.

7) W przypadku małoletnich fakt przebywania w izbie wytrzeźwień jest istotnym sygnałem postępującego procesu wykolejenia społecznego.

8) Należy rozstrzygnąć, w sensie negatywnym, możliwość umieszczenia w izbach wytrzeźwień małoletnich, osoby te bowiem ze względów wychowawczych winny być co najwyżej umieszczane w izbach dziecka lub innych tego rodzaju placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

FONCTIONNEMENT DE LA CHAMBRE DE DESINTOXICATION DES ALCOOLIKES A POZNAN ET LA CARACTERISTIQUE DES PERSONNES ARRETEES

R é s u m é

L'appel, l'organisation, l'activité et les tâches de la chambre de désintoxication des alcooliques sont réglés en détail par les dispositions juridiques. Les tâches principales consistent à isoler des personnes ivres jusqu'à leur désintoxication ainsi qu'à leur assurer les services hygiéniques et sanitaires.

A l'heure actuelle les chambres de désintoxication des alcooliques sont considérées comme les institutions repressives et d'isolement, non pas celles du caractère thérapeutique. Il nous semble qu'il faudrait traiter les personnes arrêtées de la même manière que l'on traite les malades dans les établissements hospitaliers. Les contacts avec les patients devraient rappeler la façon d'agir adoptée par le personnel des hôpitaux psychiatriques.

Le fait de détenir les mineurs dans les chambres de désintoxication des alcooliques paraît bien inquiétant (mineur—personne n'ayant pas 18 ans au moment de l'arrêter). Pour des raisons pédagogiques ils devraient être dirigés plutôt dans les établissements de surveillance et d'éducation — prévus pour les enfants.

La chambre de désintoxication des alcooliques de Poznań, organisée en 1957, a eu dans les années 1963 - 1977 plus de 105 mille de patients. Il est nécessaire de souligner que le nombre de patients augmente chaque année (plus de 11 mille en 1977). D'après l'analyse de la structure sociale et professionnelle des arrêtés, plus de 60% sont les ouvriers, 7% exercent les métiers liés à la sécurité commune. La cinquième des personnes conduites à la chambre à Poznań n'ont pas d'emploi. Dans la période en question plus de 56% de tous les arrêtés ont demeuré à la chambre de désintoxication des alcooliques plus d'une fois.

On a exécuté les examens de 200 adultes conduits à la chambre en 1977 ainsi que de tous les mineurs (486) arrêtés dans les années 1970 - 1975. Ces examens concernant leur punissabilité ont été accomplis dans le Registre Central des Condamnés. Dans les groupes en question 32% et 25,3% avaient été déjà condamnés. Le niveau élevé de ce pourcentage témoigne de l'existence des liaisons (au moins des liaisons formelles) entre l'abus des alcools et la criminalité.